

Obnova zahrady Na Baště

Zahrada Na Baště je součástí národní kulturní památky Pražský hrad a je posledním dílem slovinského architekta Josipa Plečnika (1872–1957) na Pražském hradě. V roce 1932 přetvořil původní malou ohrazenou zahradu z 19. století do nového jednotného geometrického konceptu s velkorysostí jemu vlastní. Na malém prostoru se odehrává kontrast mezi rytmickým rastrem stromů a přírodní scénérií na obdélníkovém travnatém parteru, který je pojat neformálně s volnou kompozicí kamenných šlapáků a rostlin.

T F Jana Kohlová

Ing. Jana Kohlová

Autorizovaná krajinná architektka, absolventka Zahradní a krajinné architektury na Zahradnické fakultě MENDELU. Své první zkušenosti sbírala jako projektantka ateliéru Florart a dále jako samostatný projektant. V roce 2018 založila ateliér Panorám, který se věnuje městským a historickým parkům, veřejné i krajinné zeleni a zahradám.

Obnova historické zahrady by měla vždy znamenat pozitivní počín pro pokračování jejího života pro další generace. V případě zahrady Na Baště to na začátku vypadalo, že to nemůže dopadnout dobře. Projektová dokumentace byla zpracována pouze na technické prvky a zpevněné plochy a počítalo se s tím, že zbytek dokončí zahradníci Pražského hradu. Ale občas fungují náhody, a tak jsme se shodou okolností ocitli na již rozběhlé stavbě. Nejdříve jako konzultanti, posléze již jako projektanti krajinářské části projektu, která byla dodatečně zadána. Stejnou rychlostí, jakou běžela stavba, bylo nutné provést archivní průzkum, stanovit principy obnovy, požádat o povolení ke kácení dřevin, sehnat rostlinný materiál – a to vše na konci roku. A pak to musel ještě někdo stihnout zrealizovat. A tady nám bylo štěstí opět nakloněno, protože jsme měli možnost spolupracovat se zkušeným zahradníkem Stanislavem Kůrou, který dělá realitace tak, aby vše rostlo a vzkvétalo, umí správně zmladit keře i ořezat prastarou vísť. Když dostane do rukou jarní cibuloviny na výsadbu, okamžitě začne přemýšlet, jak a čím jim tu výsadbu vylepší. Na takového zahradníka narazíte možná jednou za život. A my mu za tu radost s ním pracovat děkujeme.

Ale pojďme na začátek. Nejdříve nás čekala historická rešerše. Při archivním průzkumu jsme zjistili, že v archivu Pražského hradu byly nalezeny podklady k samotné stavbě všech technických prvků zahrady včetně rozpočtů, ale nezachovalo se nic ohledně výsadeb. Žádný osazovací plán, natož soupis vysazovaného rostlinného materiálu. Lze se domnívat, že výsadby vznikly pod dohledem hlavního zahradníka Pražského hradu Josefa Vorla, který převzal vedení zahrad Pražského hradu právě v roce 1932. Josefa si povolala rodina Masaryková z Topolčianek. Josef měl za sebou bohatou zahradnickou praxi¹⁾, a tak je pravděpodobné, že díky svým zkušenostem dostal „volnou ruku“, aby zrealizoval nové výsadby v zahradě Na Baště.

Dalším zdrojem cenných informací byla fotografická dokumentace, která vznikla po realizaci zahrady. Z těchto fotografií se dalo poměrně hodně taxonů určit a porovnat s následnými inventarizacemi

v letech 1975 a 1983²⁾ a projektem rekonstrukce zahrady z roku 1979³⁾. Na základě těchto podkladů jsme zjistili, že vegetační složky zahrady prodělaly za 90 let existence překotné změny, z nichž jsme se následně pokusili vyvodit principy pro obnovu tak, aby byla zachována co největší integrita a autenticita zahrady.

Souběžně s realizací bylo nezbytné postupně řešit jednotlivé části, které musely být dokončovány. Jako první bylo nutno vyřešit pravidelný rastr stromů ve zpevněných plochách. Podle původního Plečnikova návrhu⁴⁾ bylo v situaci tužkou dopsáno „DUBY“, které sem byly skutečně hned při realizaci vysazeny ve sloupovitých formě (*Quercus robur* 'Fastigiata'), ale již

čtyři roky po realizaci byly nahrazeny⁵⁾ mlýňanskou sloupovitou tují (*Thuja occidentalis* 'Malonyanna'). Tento kultivar byl vyselektován asi kolem 1905 z pře-sevu v arboretu Mlýňany na Slovensku. Byl relativní novinkou na trhu a byl v té době hojně používán v zahradních úpravách. Pravděpodobně nevhodně zvolený vzrůstný kultivar sloupovitého dubu vedl k jeho brzké výměně. Z těchto důvodů jsme se při návrhu vrátili k původní sloupovité túji, která byla doložena historickými fotografiemi. Jelikož se jednalo o výsadbu do zpevněných ploch, túje byly sázeny do strukturálního substrátu tak, aby byla dosažena dostatečná kapacita pěstebního substrátu pro kořenový systém a zároveň i požadovaná hutnitelnost navazujících zpevněných ploch.

Dalším oříškem byla stromořadí v travnatých pásích u zdi Arcibiskupského paláce a podél zdi severního křídla Nového královského paláce. Podle fotodokumentace z roku 1936 bylo možné určit, že zde byly vysázeny stromkové šeříky. Ty však byly již v roce 1958 vykáceny a na jejich místě byl vytvořen květinový záhon. Později zde byly vysázeny znovu šeříky, tentokrát v keřové formě,

a v roce 1979 byly na toto místo vysázeny stromky akátu chloupkatého (*Robinia hispida* 'Macrophylla'), které musely být kvůli svým parametrům pravidelně náročně tvarovány. Při poslední obnově byly vysázeny akáty bílé (*Robinia pseudoacacia*), jež byly již v roce 2024 před započatím realizace vykáceny. Pro obnovu byl stanoven návrat ke stromořadím z šeříků na kmínku, které nejen odpovídaly měřítku prostoru, ale také měly výrazný efekt kvetení. Pro výsadbu jsme vybrali historický, stále pěstovaný kultivar 'Michel Buchner' (Lemoine 1885). Poté však nastal náročnější úkol – sehnat dostatečné množství stromkových šeříků v požadované kvalitě a se stejnou výškou nasazení korunky. Navzdory počátečnímu neúspěchu s dovozem z Holandska se podařilo sehnat prostokořenné stromky s výškou nasazení korunky ve 120 cm, vypěstované firmou Arboeko.

Kolem travnatého parteru, který byl z velké části zarostlý vrstvou břečťanu, jsme zatím našlapovali po špičkách. Během realizace v roce 1932 zde byly pod rampou ke Španělskému sálu objeveny zbytky středověké bašty. Původní Plečnikův návrh byl proto doplněn o její zakrytí a instalaci pergoly. Zároveň bylo tehdy Plečnikovi nařízeno zpřístupnění objektu zakryté bašty. Alice Masaryková se ve svém dopisu Plečnikovi údajně zmínila, aby úpravu prostoru navrhl jako japonskou zahradu.⁶⁾ Plečnik si s prostorem poradil po svém. Navrhl větvenou šlapákovou cestu z přírodního neopracovaného sliveneckého mramoru, která propojovala okolní zpevněné plochy s prostorem zakryté bašty s pergolou. Pod jižní stranou pergoly bylo z kamenů vytvořeno malé alpinum. Solitérní kameny byly umístěny i volně v travnaté ploše většinou v kombinaci s jednotlivými keři. Pergolu

1) Vyučil se u zámeckého zahradníka ve Smiřicích (zámecký park navržený Eduardem Petzoldem), později se stal zahradnickým příručím u fy Eduard Zimmermann ve Výprtech. Odtud nastoupil na panství hraběte Franze von Thun-Hohensteina v Děčíně, který ho poslal studovat na Zemský pomologický ústav v Troji. Po absolvování nastoupil jako adjunkt městských sadů v Ljublani v Srbsku (1.4.1909–1.10.1909). V letech 1910–1911 pracoval jako zahradnický příručí v ovocných školkách v Jezeří. Za první světové války padl do zajetí v Rusku. V letech 1928–1932 byl jmenován zahradníkem v Topolčiankách. <http://www.smirice.eu/lide/vorel/vorel.htm>

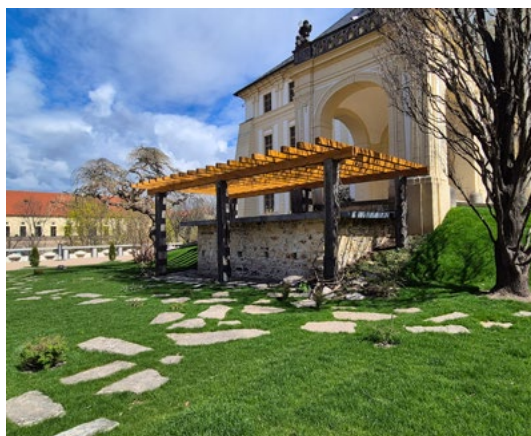
2) Zahrady Pražského hradu a jeho okolí, stav v letech 1975 a 1983, Státní ústav pro rekonstrukce památkových měst a objektů v Praze, GKP Praha.

3) Rekonstrukce zahrady Na Baště, Pavel Dobiášek, duben 1979.

4) Koncept návrhu úpravy zahrady. Tužka. Archiv Pražského hradu, cca 1930–1932.

5) Lze se domnívat, že vzhledem k navrženému sponu (cca 4,5 × 4,5 m) došlo k pozdějšímu rozhodnutí, že v takto hustém sponu sloupovité duby nebudou mít dostatek prostoru, a došlo k nahrazení jiným taxonem.

6) LOVČÍ, Radovan. Alice Garrigue Masaryková: život ve stínu slavného otce. Opera Facultatis philosophiae Universitatis Carolinae Pragensis. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta ve vydavatelství Togga, 2007. ISBN 978-80-7308-189-8.

◀◀ Thuja occidentalis 'Malonyanna' před rekonstrukcí v roce 1958. Archiv Pražského hradu SL1421–32 279

◀ Pohled na zakrytou baštu s obnovenou pergolou

◀◀ Na Baště – pohled z ptáčích perspektivy po realizaci zahrady. Archiv Pražského hradu SL1419–2368

◀ Obnovený rastr stromů z mlýnské sloupovité tůje

z jedné strany orámoval krásný sloupovitý dub (*Quercus robur* 'Fastigiata'), který byl v době realizace vysázen již jako čtyř- až pětimetrový výpěstek. Před ním se nacházel také poměrně velký zerav západní (*Thuja occidentalis*)⁷⁾. Druhou strany pergoly rámoval také strom, ale dnes již nevíme, zda to byl už převislý jerlín japonský (*Sophora japonica* 'Pendula')⁸⁾, nebo nějaký jiný strom. Plocha byla doplněna volnou výsadbou jehličnatých a kvetoucích keřů (například *Berberis julianae*⁹⁾, *Berberis thunbergii*, *Juniperus communis* 'Hibernica'¹⁰⁾, *Juniperus chinensis* 'Tamariscifolia', *Juniperus × media* 'Pfitzerianna', *Picea excelsa* 'Nidiformis'¹¹⁾, *Viburnum fragrans*, *Viburnum rhytidophyllum*, *Viburnum burkwoodii* a další. Hojně byly sázeny zajímavosti a novinky populární v dotčené období. U pergoly byly vysázeny vistárie (*Wisteria chinensis*) a podražec velkolistý (*Aristolochia durior*).

Pro celou obnovu plochy bylo zcela zásadní obnovit původní šlapákové cesty, z kterých přibližně třetina zanikla a další třetina byla zarostlá pod břečtanem. Naštěstí jsme kamenné šlapáky během terénních úprav našli zasypané ve svahu pod okrajem pergoly a nás čekalo jejich pečlivé rozmístění tak, aby se co nejvíce přiblížilo původnímu konceptu. Takové věci nejde naprojektovat, ty musí vzniknout na místě. Zde se opět projevy kvality pana Kůry

i dobrého bagristy. A na této realizaci je tato dobrá spolupráce myslím vidět. Následně jsme se nejvíce natrápili s charakterem výsadeb kolem těchto šlapáků. Jako hlavní prioritu jsme si stanovili, že je třeba s prostorem pracovat jako se scénérii, kde stromy, keře i trvalky vytváří jeden obraz. I díky změněm prostorovým vazbám (velké koruny dubu a jerlínu) nebylo možno zrealizovat výsadby zcela autenticky. Vybírali jsme dřeviny, které dorůstají maximální výšky 1–1,5 m, aby nedocházelo k zarůstání prostoru vzrůstnými keři, jak se to dělo v minulosti. Obnova malého alpina pod pergolou pak celou práci završila. Jak se nám to povedlo, ukáže až čas.

Reconstruction of the Na Baště garden

The Na Baště garden at Prague Castle was restored in 2024 based on a study of archival sources and old photographs. Its individual design is the work of Slovenian architect Josip Plečnik. The implementation of Plečnik's original design took place in 1932; it combined a simple geometric layout with garden elements typical for 1930s garden art. In an aim to reinstate the original spatial concept and authenticity of the ornamental plantings, the finished reconstruction stripped the garden of various later additions.

7) Podle fotografií zde byla hned po založení a potvrzena v inventarizaci 1975–1983, v projektu z roku 1979 zde již nebyla. V současnosti ji z prostorových důvodů (velká koruna sloupovitého dubu) na stejném místě nelze vysadit.

8) Potvrzena v inventarizaci 1975–1983 i v projektu 1979. Jedná se o poměrně mladý stromek. Není jisté, zda zde byla od založení.

9) Zavedení do kultury v České republice v roce 1910, poprvé popsán Camillo Schneiderem.

10) Zavedení do kultury v České republice v roce 1923.

11) Zavedení do kultury v České republice v roce 1923.